

°УДК 330.15

Шубалий О. М., д.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

**НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЛІСОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ**

У статті обґрунтовано перспективні напрями фінансового забезпечення економіки лісового сектору на основі реалізації заходів із забезпечення самоокуп-

° Шубалий О.М.

ності лісового господарства, трансформації системи фінансових відносин, інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку.

Ключові слова: лісовий сектор, система, фінансове забезпечення, самоопитність, інвестиції.

Shubalyi A.

AREAS OF IMPROVEMENT OF FINANCIAL PROVISION OF THE FOREST SECTOR

In the article the financial security perspective directions of economy forest sector through the implementation of measures to encourage self-sufficiency forestry transformation of the system of financial relations, investment support innovation.

Systematized measures to ensure the self-sufficiency of Forestry, the content of which is the demarcation of forest and forestry areas of forestry, the transition to state regulation of minimum prices for harvested wood implementing modern information systems record of forests and management, of the sale of wood in open electronic trading on priority satisfaction the domestic market, the development of a mechanism of redistribution of funds for innovation projects of regional and national scale.

The scheme of financial relations in the forestry sector, which provides a fund of forestry as an institution of accumulation and redistribution of funds based on the diversification of revenue sources. At the same time proposed to change the mechanism of calculation and budgetary reallocation fee for special use of forests, forest users to transfer forest regions provided on a full cost accounting, to fund spending on competitive terms that will help realize the goals of fiscal decentralization and savings, ensure financial sustainability of local communities.

Structured elements stimulation mechanism of deep wood processing and export of forest products with high added value, which, based on the benefits of a systematic approach will facilitate effective subject-object relationship, using a defined set of tools and incentives, taking into account elements of functional and interim subsystems create organizational and economic basis for the achievement of the objectives of all stakeholders in this process.

To expand the turnover of domestic products of deep wood processing invited to create conditions to attract more domestic and foreign investments which provide use of favorable factors to attract investors, the use of instruments of state incentives, the necessary conditions for the formation of transparent market institutions lisosyrovyny and lisoproductsiyi and create additional benefits for all sub of objects of ecological and economic relations.

The priority innovative development of the forest sector should be to diversify production of timber for industry and end-use, expanding the supply of environmental services of forests. A structure of a central executive body in the field of forestry Innovation Center of Forestry.

Key words: forest sector, system, financial security, self-sufficiency, investments.

Шубальый А. М.

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ ЛЕСНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

В статье обоснована перспективные направления финансового обеспечения экономики лесного сектора на основе реализации мероприятий по обеспечению самокупаемости лесного хозяйства, трансформации системы финансовых отношений, инвестиционного обеспечения инновационного развития.

Ключевые слова: лесной сектор, система, финансовое обеспечение, самокупаемость, инвестиции.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Стабілізація фінансово-економічної ситуації в країні відбувається на фоні поступового зниження державних видатків та відмови від бюджетної підтримки ряду ланок національної економіки. У природно-ресурсній сфері до ланок, які фінансуються з державного бюджету відноситься сфера лісового господарства. Хоча господарська практика показує, що у лісозабезпечених регіонах країни постійні лісокористувачі близько 90% коштів на ведення лісового господарства компенсують з власних джерел, тоді як у Степовій зоні дана галузь залишається дотаційною. З огляду на ці та ряд інших фактів виникає необхідність реформування системи фінансового забезпечення розвитку лісового сектору, яка за прикладом зарубіжних аналогів забезпечувала не тільки самокупність, а й приріст фінансових потоків на користь держави у формі податків, зборів і приватних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми фінансового забезпечення діяльності лісового сектору та його окремих ланок були в центрі уваги багатьох вітчизняних учених: І. Антоненко, Н. Василик, О. Голуб, В. Голян, Я. Дяченко, А. Карпук, Я. Коваль, Є. Мішенін, М. Римар, І. Синякевич, О. Фурдичко, М. Хвесик та багато ін. [1–10]. При цьому кожен з дослідників пропонує власний підхід до вирішення цих важливих проблем, але спільним серед думок провідних учених є те, що вони вважають, що лісовий сектор є самодостатньою ланкою національного господарства, яка здатна забезпечити само-

окупність функціонування суб'єктів господарювання. Відповідно, виникає необхідність детальнішого вивчення перспектив удосконалення системи фінансового забезпечення економіки лісового сектору.

Цілі статті. Основна ціль статті полягає в обґрунтуванні перспективних напрямів фінансового забезпечення функціонування лісового сектору економіки на основі реалізації заходів із забезпечення самоокупності лісового господарства, трансформації системи фінансових відносин, інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На початковому етапі реалізації стратегії фінансового забезпечення лісового сектору доцільно розробити комплекс заходів щодо забезпечення самоокупності лісового господарства з чітким визначенням їх змісту, спрямованості та основних дій щодо реалізації, які повинні передбачати: корпоратизацію переробних підрозділів держлісгоспів, використання деревини для власних потреб лісгоспів за ринковими цінами; розробку прозорої методики визначення мінімальної ціни, періодичного її перегляду та прийняття відповідних постанов Кабінету Міністрів України; розробку комплексного програмного забезпечення обліку, аналізу, оцінки та контролю за еколого-економічними процесами на підприємствах; створення електронної лісової біржі, продаж лісопродукції на експорт тільки після задоволення потреб вітчизняних лісопереробних підприємств і населення; формування стабілізаційного фонду розвитку лісового господарства та фінансування діяльності обслуговуючих структур на прозорій конкурсній основі.

Слід також зосередити увагу на вирішенні основних проблем у системі фінансових відносин між суб'єктами лісового сектору та проведенні детального аналізу недоліків сучасної системи нарахування і сплати збору за спеціальне використання лісових ресурсів, а також оцінці переваг та недоліків урядового законопроекту «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо бюджетної децентралізації)», що стосуються фінансування сфери лісового господарства. В цьому контексті можна викласти ряд пропозицій щодо трансформації системи фінансових відносин

у лісовому секторі, які спрямовані на досягнення економії коштів державного бюджету; збільшення доходів місцевих бюджетів, забезпечення самоокупності сфери лісового господарства, усунення корупційних ризиків на стадії нарахування і сплати податків, розподілу бюджетних коштів. Запропоновано змінити підхід до нарахування збору за спеціальне використання лісових ресурсів, перейшовши від заготівельного до ресурсного методу за досвідом Польщі, а також створити госпрозрахункову НАК «Ліси України» та Державний цільовий фонд розвитку лісового господарства для позабюджетного фінансування сфери лісового господарства на принципах самоокупності.

До основних принципів, дотримуючись яких можливо налагодити довгострокову, взаємовигідну співпрацю між суб'єктами господарювання лісгосподарської та лісопереробної ланок лісового сектору, можна віднести: рівноправності сторін; відсутності цінової дискримінації; пріоритетності задоволення потреб внутрішнього ринку; солідарної відповідальності; еколого-економічної доцільності; мінімізації адміністративного впливу. Зі свого боку обслуговуючі суб'єкти ринкової інфраструктури покликані забезпечити необхідний фінансовий, інформаційний, логістичний, лізинговий і страховий, рекламний і маркетинговий, сертифікаційний, біржовий, консалтинговий та аудиторський супровід еколого-економічних відносин між суб'єктами господарювання лісового сектора, які займаються виробничою діяльністю. До основних форм такої співпраці доцільно віднести: контрактні відносини, концесія, оренда, лізинг, франчайзинг, довірче управління, участь у капіталі, факторинг, проектне фінансування, виробнича кооперація, спільне підприємництво.

Для стимулювання поглибленої лісопереробки з високою доданою вартістю доцільно сформувані відповідний організаційно-економічний механізм, який передбачатиме комбіноване застосування ряду спеціальних інструментів стимулювання з метою впливу суб'єктів на визначені об'єкти на основі використання елементів функціональної та забезпечуючої підсистем для досягнення визначених цілей трансформації: отримання додаткових прибутків власниками, повна зайнятість, збільшення рівня зарплати працівників лісопереробних підприємств; раціональне та комплексне ви-

користання наявного лісоресурсного потенціалу; зменшення сировинного експорту, повне завантаження існуючих та відкриття нових лісопереробних виробництв; збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, створення нових робочих місць за рахунок зростання обсягів виробництва продукції лісопереробки.

Перспективи розширення товарообороту вітчизняної продукції поглибленої лісопереробки пов'язуються із залученням додаткових вітчизняних і зарубіжних інвестицій, що передбачають використати сприятливих факторів для залучення інвесторів (порівняно низька вартість робочої сили та лісових ресурсів, значні резерви використання відходів та низькосортної деревини, вибір Україною курсу на подальшу євроінтеграцію, відкриття європейських ринків збуту), застосування інструментів державного стимулювання залучення інвесторів (державні замовлення та гарантії, відшкодування відсотків за кредитами, зменшення податкового тиску), виконання необхідних умов для формування прозорих інститутів ринку лісосировини та лісопродукції та створення додаткових вигод для усіх суб'єктів еколого-економічних відносин (створення нових робочих місць, збільшення зарплати найманих працівників і прибутків власників, збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, комплексне та раціональне використання лісоресурсного потенціалу).

За результатами проведеного кластерного аналізу інвестиційної привабливості переробних ланок лісового сектору регіонів виявлено групи регіонів з високим, середнім та низьким рівнями. До групи з високим рівнем інвестиційної привабливості віднесено тільки Київську області, що пояснюється високим рівнем економічного розвитку даного регіону, а також значними обсягами капітальних інвестицій у переробну ланку лісового сектору. До групи з середнім рівнем інвестиційної привабливості потрапили регіони зони Полісся (Волинська, Житомирська, Рівненська та Чернігівська області) та окремі регіони зони Карпат (Івано-Франківська та Львівська області), які відзначаються значною площею лісів експлуатаційного значення, високим рівнем економічної активності у сфері лісопереробки та розвитку економічної діяльності у сфері лісового господарства [11].

Пріоритетним напрямом інноваційного розвитку лісового сектору має стати диверсифікація випуску лісопродукції для промисловості та кінцевого споживання, розширення пропозиції на ринку екологічних послуг лісу. Запропоновано створити у структурі центрального органу виконавчої влади у сфері лісового господарства Інноваційний центр лісового господарства. Акценти реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку лісового сектору повинні бути зорієнтовані на стимулювання розвитку лісопромислових бірж, використання механізмів підтримки програм і проєктів створення й розвитку високотехнологічних лісопереробних виробництв, розробку програми ділового партнерства з органами влади сусідніх держав (Польща та Білорусь), місцевими підприємствами та провідними університетами. Для стабільного функціонування даної інноваційної моделі розвитку лісового сектору доцільно створити відповідне інституціональне забезпечення. Поєднання різноманітних ринкових інститутів дозволить забезпечити інтеграцію науки і техніки у виробництво, а також обирати найбільш оптимальні форми цієї інтеграції залежно від особливостей розвитку того чи іншого регіону.

Висновки. Отже, розроблена схема удосконалення системи фінансових відносин у лісовому секторі передбачає створення фонду розвитку лісового господарства як інституту акумулювання та перерозподілу коштів на основі диверсифікації джерел надходжень. Одночасно запропоновано змінити механізм нарахування та міжбюджетного перерозподілу збору за спецлісокористування, перевести лісокористувачів лісозабезпечених регіонів на повний госпрозрахунок, здійснювати видатки фонду на конкурсних умовах, що дасть змогу реалізувати цілі бюджетної децентралізації та економії, забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад.

Структуровано елементи механізму стимулювання поглибленої лісопереробки та експорту лісопродукції з високою часткою доданої вартості, що, на основі використання переваг системного підходу сприятиме налагодженню ефективних суб'єктно-об'єктних відносин, застосовуючи визначений набір інструментів стимулювання та, врахувавши елементи функціональної й забезпечувальної підсистем, створити організаційно-економічне підґрунтя

для досягнення визначених цілей для всіх зацікавлених сторін цього процесу.

1. Антоненко І. Лісоресурсний комплекс: проблеми та напрями розвитку / І. Антоненко // *Економіст*. – 2011. – №4. – С. 56–58.
2. Василик Н. М. Механізм стимулювання комплексного використання лісо ресурсного потенціалу : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.06 / Н. М. Василик; Луцький НТУ. – Луцьк, 2011. – 24 с.
3. Голян В. А. Трансформація системи фінансових відносин у лісовому секторі на засадах бюджетної економії та самокупності / В. А. Голян, О. М. Шубалий // *Фінанси України*. – 2015. – №12. – С. 81–93.
4. Дяченко Я. Організація управління лісовим комплексом / Я. Дяченко // *Економіка України*. – 1995. – №3. – С. 24–29.
5. Карпук А. І. Економічне регулювання лісокористування в ринкових умовах : монографія / А. І. Карпук. – Луцьк : Твердиня, 2012. – 492 с.
6. Коваль Я. В. Проблеми збалансованого лісокористування в системі сталого розвитку / Я. В. Коваль, В. С. Бондар, О. А. Голуб. – К. : Наук. світ, 2005. – 224 с.
7. Мішенін Є. В. Трансформація еколого-економічних основ відтворення лісових ресурсів / Є. В. Мішенін // *Науковий вісник «Менеджмент природних ресурсів, екологічна і лісова політика»*. – Вип. 14.2. – Львів : УкрДДТУ, 2004. – С. 66–71.
8. Синякевич І. Лісове господарство України в ХХІ ст.: сценарії розвитку / І. Синякевич, І. Соловій, А. Дейнека // *Економіка України*. – 2007. – №9. – С. 72–81.
9. Фурдичко О. І. Лісове господарство України: перспективи, критерії та індикатори екологічно сталого ведення й управління / О. І. Фурдичко // *Регіональна економіка*. – № 2. – 2003. – С. 21–33.
10. Хвесик М. А. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізм стимулювання, інституціональне та інноваційне забезпечення : монографія / Хвесик М. А., Шубалий О. М., Василик Н. М.; Нац. акад. наук України, ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розв. НАН України». – К. : ДКС, 2011. – 497 с.
11. Шубалий О. М. Трансформаційні процеси у лісовому секторі: інституціональні передумови та механізми реалізації : монографія / О. М. Шубалий. – Луцьк : Терен, 2015. – 456 с.